

УДК 378.371

ОКСАНА ІСАЄВА

Львівський національний медичний університет
імені Данила Галицького

ГУМАНІСТИЧНО-ОРІЄНТОВАНА МОВНА «КАРТИНА СВІТУ» ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

Гуманітарна освіта передбачає сучасні стратегії і тактики, які вирізняються новітніми методами реалізації завдань саме гуманістично-орієнтованої «картини світу» на засадах культурологічного й компетентнісного підходів, що передбачає гуманізацію та гуманітаризацію вищої медичної школи. Гуманістично-орієнтована медична освіта повинна базуватися на етиці, культурі, свідомості й новітній ідеології особистості, фахових вимогах і пріоритетах у відповідності до сучасних потреб нації. Сучасна гуманістично-орієнтована освіта робить акцент саме на внутрішній світ студентів, їхні інтереси, світогляд, духовність, ціннісні орієнтири та пріоритети, тобто формує мовну «картину світу» особистості для подальшої професійної діяльності. Завдяки міждисциплінарній інтеграції гуманітарних дисциплін у навчальному закладі гуманістична спрямованість вищої медичної освіти повинна передбачати як гуманне ставлення до особистості, здатність до співпереживання, так і сприйняття проблем пацієнта, докладаючи наукові знання, комунікативну вдачу, інтелектуальні зусилля і практичні навички.

***Ключові слова:** мовна «картина світу», гуманітарні дисципліни, студенти-медики, гуманістично-орієнтована медична освіта, професійна компетенція.*

Постановка проблеми. Гуманістично-орієнтована освіта займає чільну лакуну багатогранного процесу навчання сучасного українського суспільства у вищих навчальних медичних закладах. Саме зміст гуманітарної освіти у вищих освітніх медичних інституціях запроваджує сучасну концепцію новітніх цінностей, цілей та сутності самої освіти відповідно до освітньо-кваліфікаційних характеристик і гуманістичних ідей, де пріоритетом вважається студент як особистість. Гуманітарна освіта передбачає сучасні стратегії і тактики, які вирізняються новітніми методиками чи методами реалізації завдань саме гуманістично-орієнтованої «картини світу» на засадах культурологічного й компетентнісного підходів, що передбачає гуманізацію та гуманітаризацію вищої медичної школи. Тому гуманістично-орієнтована медична освіта повинна базуватися на етиці, культурі, свідомості й новітній ідеології особистості, фахових вимогах і пріоритетах у відповідності до сучасних потреб нації, відповідаючи соціуму української держави.

Метою даного дослідження є розкрити мовну «картину світу» фахівців сфери охорони здоров'я з педагогічної точки зору, що базується на гуманістично-орієнтованих цінностях та професійній компетенції, які необхідно активно

імplementувати у процесі викладання гуманітарних дисциплін у вищих медичних навчальних закладах освіти. Тому окреслити мовну «картину світу» студентів-медиків з гуманістично-орієнтованої точки зору і визначити основні чинники їх професійної компетенції є **завданням статті**, оскільки гуманістично-орієнтована професійна підготовка студентів медичних спеціальностей вимагає оновленого обґрунтування змісту освітнього процесу та викладання гуманітарних дисциплін і, відповідно, розробки належних й придатних інноваційних підходів до навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В сучасних умовах гуманістичного суспільства необхідною передумовою вищої освіти вважається професійна компетенція майбутніх фахівців сфери охорони здоров'я. Саме тому становлення студента-медика у процесі поетапної теоретичної й практичної підготовки, його вмотивоване і поступове введення у професійну діяльність розглядається у контексті власне гуманістично-орієнтованої системи вищої медичної освіти. В сучасній педагогіці розробкою цілісної теорії гуманізації освіти займалися М. Берулава, Г. Корнетів, Н. Осухова, В. Лежнікова, Є. Шиянова. Проте, «картина світу» як категорія педагогіки ще не була предметом дослідження сучасними науковцями. Отож, ідея мовної «картини світу» ґрунтується на принципах гуманізації й гуманітаризації професійної підготовки фахівця, здатного до здобуття і засвоєння культурних цінностей суспільства та реалізації при цьому власного творчого потенціалу, які висвітлювалися науковцями у різноманітних аспектах і обґрунтуваннях (І. Бех, О. Савченко, Н. Бібік, А. Богуш, С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Кремень, Н. Кузьміна, В. Сластьонін, В. Сухомлинський, О. Сухомлинська).

Виклад основного матеріалу дослідження. Мовна «картина світу» студентів-медиків як ґрунтовний чинник професійної компетенції базується на сукупності систематизованих знань, умінь і навичок, поглядів та переконань, напрацьовуванні контемпоральних концептуально-конструктивних ідей щодо підготовки фахівців сфери охорони здоров'я з гуманітарних дисциплін у профільних ВНЗ України. Лише гуманістично-орієнтовані цінності вищої освіти зумовлюють розвиток психічних, фізичних, інтелектуальних, моральних та інших якостей особистості, які складають базовий конструкт майбутнього медика у подальшій практичній діяльності. Тому вища медична освіта повинна поєднувати навчання і виховання особистості з максимально можливою індивідуалізацією, створюючи сприятливі умови життєвих або виробничих ситуацій для самоаналізу, саморозвитку і самонавчання, які включають осмислене визначення цінностей, пріоритетів, амбіцій, можливостей і життєвих цілей у майбутній медичній кар'єрі.

Необхідно зазначити, що сучасна гуманістично-орієнтована освіта ставить акцент саме на внутрішній світ студентів, їхні інтереси, світогляд, духовність, ціннісні орієнтири та пріоритети, тобто формує мовну «картину світу» особистості для подальшої професійної діяльності. Отож, гуманістична педагогіка вважається основоположною парадигмою вищої освіти, яка за твердженням І. Зязюна, розглядається як педагогіка свободи, особистості як цілі, де її провідними ідеями є визнання самоцінності людини, особистісно-орієнтований розвиток студентів в освітньому процесі, що характеризуються демократичністю і діалогічністю, творчим самовдосконаленням особистості й спрямована на антропоцентричний, морально-духовний, вільний розвиток особистості [4, с. 12].

Як відомо, сучасні реалії вищої медичної освіти вимагають враховувати у навчанні й практичну професійну спрямованість та створювати кращі умови для підвищення комунікативної компетенції майбутніх медичних фахівців – це базові складові гуманістично-орієнтованої мовної «картини світу» студентів-медиків. Таким чином, мовна «картина світу» студентів-медиків повинна передбачати розвиток змісту духовної сфери особистості, тобто світоглядних, моральних, етичних, деонтологічних, естетичних та супротивних цінностей і якостей особистості у формі мотивів, установок, переконань й інших теоретичних і практичних потенціалів для подальшої кар'єри фахівців у сфері охорони здоров'я. Необхідно відзначити, що для студентів медичної сфери базовими компонентами «картини світу» вважаються набір первинних принципів, переконань або світобачень, фундаментальних припущень і уявлень про світ чи його існування, беручи до уваги реальні життєві або професійні ситуації. Відомо, що науковець А. Муратов розробив структуру міжкультурної компетенції, в яку увійшли знання про іншомовну культуру, якості особистості, вміння застосовувати знання, досвід міжкультурної діяльності і спілкування [8], тобто, процес поєднання теоретичного матеріалу і практичних навичок студентів-медиків та їхнє цільове застосування у майбутній практичній діяльності відбувається при викладанні гуманітарного блоку.

Тому, на нашу думку, саме від реалізації вищезгаданих педагогічних умов залежить рівень сформованості професійних знань, умінь та навичок майбутніх медичних професіоналів. Отож, відповідно до сучасних вимог українського суспільства професійна компетенція майбутнього лікаря повинна включати і розвивати такі основні фактори при викладанні гуманітарного блоку як :

- ✓ *креативне й аналітичне мислення;*
- ✓ *збір анамнезу та іншої важливої інформації;*
- ✓ *стратегічне планування прогностичної, діагностичної чи лікувальної тактики;*
- ✓ *комунікація як вагомий чинник етичної норми у сфері медицини;*
- ✓ *гуманність як складова внутрішнього світу медика;*
- ✓ *наявність миттєвого аналітичного реагування;*
- ✓ *управління і прийняття рішення у випадку ургенції чи ризикованої ситуації.*

Слід зазначити, що мовна «картина світу» студентів-медиків закладається з перших курсів і переходить у навички протягом старших років навчання у ВНЗ. Проте, викладачам гуманітарних дисциплін необхідно пам'ятати, що професійна компетенція тісно переплітається з базовими компонентами міжкультурної компетенції для створення «картину світу» студента-медика. Отож, підтримуємо думку науковця С. Тінг-Тумі, який визначає наступні компоненти міжкультурної компетенції: знання, розуміння важливих концептів міжкультурної комунікації; уважність до власних внутрішніх поглядів, передбачення та емоції, і водночас настрої на пізнання, погляди іншого; комунікативні вміння, ключовими з яких є спостережливість, вміння уважно слухати, самотність особистості й спільний діалог [13]. Усі вищезгадані компоненти беруть активну участь у формуванні мовної «картини світу» в процесі викладання гуманітарних дисциплін студентам вищих навчальних медичних закладів.

Необхідно виділити, що викладання гуманітарних дисциплін у вищих навчальних медичних закладах повинно базуватися на гуманістично-орієнтованій складовій навчального процесу з сучасними інноваціями та

впровадженнями наукового характеру і сучасних методик. Як відомо, лише поєднання реальних практичних ситуацій з обґрунтованими теоретичними висновками студента-медика зможе втілюватися у практичні навички майбутнього медичного фахівця. Також особистий приклад викладача задає студентам мотивацію до прищеплення гуманістично-спрямованих якостей характеру у подальшій кар'єрі.

Допускаємо, що основні чинники професійної компетенції студентів-медиків залежать від рівня розвитку комунікативних навичок та мовної «картини світу» сучасної молоді, які повинні активно впроваджуватися у процесі викладання гуманітарних дисциплін. Отож, вважаємо за необхідність розвивати комунікативну компетенцію студентів з професійної точки зору у практично орієнтованому навчанні, визначивши і обґрунтувавши зміст усіх її компонентів. У той же час професійною компетентністю називають індивідуально-психологічну освіту, що включає досвід, знання, психологічну готовність [3], які вважаються вкрай необхідними для майбутніх медичних спеціалістів.

Важливо зацентувати увагу, що завдяки міждисциплінарній інтеграції гуманітарних дисциплін у навчальному закладі гуманістична спрямованість вищої медичної освіти повинна передбачати як гуманне ставлення до особистості, терпіння і здатність до співпереживання, так і сприйняття проблем пацієнта, прикладаючи наукові знання, комунікативну вдачу, інтелектуальні зусилля і практичні навички. Саме міждисциплінарна інтеграція за основу бере особистість та особистісний підхід, тобто відбувається процес започаткування цілісної педагогіки, що сприяє розширенню функції методології сучасної педагогіки при викладанні гуманітарних дисциплін у вищих навчальних медичних закладах, тобто стає своєрідною прикладною сферою філософії людини, а в якості регуляторів педагогічного пізнання постає цілісний образ людського буття, можливостей освіти у розвитку сутнісних сил людини [9, с. 6]. Погоджуємося з твердженням, що в системі традиційної освіти особистість сприймається не в її самотності та цілісності, а через призму функціонально заданих параметрів – успішності, «правильної» поведінки, мотивації тощо [9].

Необхідно зазначити, що фундаментальними компонентами професійної компетенції студентів вищих навчальних закладів є цінності, переконання, ідеали та інтереси особистості, оволодіння практично-орієнтованою та значущою інформацією, сучасними комплексами теоретичних і практичних навичок, які складають мовну «картину світу» студента-медика. Тому виникає необхідність вдосконалення навчального процесу при викладанні гуманітарних дисциплін відповідно до нових тенденцій в науці та практиці з огляду на розвиток особистості з характеристиками професійної компетенції, яка володіє придатними комунікативними навичками. Отож, науковець В. Кремень підкреслює, що основним завданням людиноцентрично спрямованої освіти є «орієнтувати навчальний процес так, щоб викликати процес мисленнєвого очищення, розумового осяяння» [5, с. 16].

Припускаємо, що з педагогічної точки зору у сучасну мовну «картину світу» необхідно віднести і мотивацію як важливу складову навчального процесу. Постулат про те, що мотиваційна сфера особистості впливає на розвиток людини, висунув А. Маслоу. Відзначивши, що до цієї сфери входять різні потреби, серед яких найвище місце займає потреба в самоактуалізації. Для альтернативної вищої освіти це стало загальним і важливим аспектом: дійсно, особистість повинна

прагнути максимально реалізувати весь свій потенціал здібностей, щоб «бути тим, ким вона може стати». Прагнення до самоактуалізації за своєю суттю є прагненням до самоствердження за рахунок прояву особистістю своєї активності, рефлексії, творчості, створення власного способу життя тощо [7, с. 68]. Проте, мотиваційна сфера перегукується і доповнює міжкультурну компетенцію, яка розвивається в процесі навчання студентів у вищих навчальних медичних закладах. Саме науковець В. Гудікунст вказує на три компоненти міжкультурної компетенції, якими повинні оволодіти студенти-медики в процесі навчання:

- **мотивація** (потреба в передбачливості, потреба уникати почуття хвилювання, потреба підтримувати уявлення про себе, тенденції наближення-віддалення);
- **знання** (знання як зібрати інформацію, знання групових відмінностей, знання особистих подібностей, знання альтернативних інтерпретацій);
- **вміння** (здатність бути уважним, переносити невизначеність, керувати почуттям хвилювання, адаптувати власну комунікацію, робити правильні передбачення і давати правильні пояснення, здатність до емпатії) [12].

Вважаємо, що вищезгадані компоненти закладають основи й формують власну мовну «картину світу» кожного окремого студента-медика, яка повинна бути притаманною для фахівців медичної галузі. Відповідно, в основу гуманістично-орієнтованої системи навчання у медичних закладах освіти внесено засади поняття культури загалом, ідею пізнання особистістю реальної дійсності, самопізнання й самореалізації, суть якої полягає в тому, що самостійне вдосконалення і навчання є процесом осмислення й інтерпретації наукового фонду знань, набутого практичного досвіду та вироблення на цій основі якісно нових, суспільно й особистісно-значущих вмінь, знань і практичних навичок протягом усього життя. Саме тому погоджуємося з твердженням дослідника О.А. Леонтовича, який вважає міжкультурну компетенцію «конгломератом, щонайменше, трьох складових : мовної, комунікативної і культурної. Об'єднуючись разом, вони створюють якісно нове ціле, яке володіє власними ознаками, що різняться від кожного з компонентів, взятих окремо» [6].

Вважаємо, що у навчанні, орієнтованому на особистість, а, отже, і на моральну свідомість, повинна докорінно змінитися функція мотивації безпосередньо у змісті власне вищої гуманітарної освіти. Саме тому зміст гуманістично-орієнтованого навчання має базуватися не лише на теоретичній інформації, але й формувати належний рівень інтелекту та особистісний підхід до отриманих знань, розвиваючи мовну «картину світу», яка передбачає становлення таких основних компонентів як світогляд, світосприйняття та світовідчуття студентів-медиків. Тобто, здійснюється поетапний індивідуальний підхід викладача до підбору практичної інформації через виявлення особистої позиції й власної оцінки практичної ситуації студентами-медиками – розвиток комунікації через діалогічне або монологічне мовлення.

Висновок. Гуманістично орієнтована складова медичної освіти у вищих навчальних медичних закладах відіграє важливу роль у засвоєнні професійної компетенції студентами-медиками. Саме необхідною передумовою професійної компетенції студентів-медиків вважається мовна «картину світу», яка закладається в процесі викладання гуманітарних дисциплін у вищих навчальних закладах освіти. Вважаємо, що мовна «картину світу» та професійна компетенція

студентів-медиків повинні здобуватися в процесі вивчення блоку гуманітарних дисциплін за допомогою сучасних новітніх методів і прийомів навчання, закладаючи в основу культурологічний і компетентнісний підходи, беручи до уваги й комунікацію як важливу складову професійної компетенції студентів ВМНЗ. Тому перспективу подальшого дослідження вбачаємо в аналізі поняття «професійна цілісність і чесність» майбутніх медичних працівників.

Список використаних джерел

1. Актуальні проблеми гуманітарної освіти: збірник наукових праць / За ред. А.М. Ломаковича і Г.В. Онкович. – Київ-Кременець : КОГПІ ім. Тараса Шевченка, 2004. – 400 с.
2. Беланова Р.А. Гуманізація та гуманітаризація освіти в класичних університетах (Україна-США) : [моногр.] / Р.А. Беланова. – К. : Центр практичної філософії, 2001. – 216 с.
3. Воробьева М.Н. Совершенствование профессиональной компетентности выпускников / М.Н. Воробьева // Специалист. – № 7. – 2007.
4. Зязюн І. Концептуальні засади теорії освіти в Україні / І. Зязюн // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2000. – № 1. – С. 11-24.
5. Кремень В. Людиноцентризм в освіті : філософія нових підходів / В. Кремень // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2006. – № 1. – С. 7-18.
6. Леонтович О.А. Русские и американцы: парадоксы межкультурного общения : [моногр.] / О.А. Леонтович. – М. : Гнозис, 2005.
7. Маслоу А. Мотивация и личность / А. Маслоу. // Пер. с англ. – 3-е изд. – СПб.: Питер, 2009. – 352 с.
8. Муратов А.Ю. Использование проектного метода для формирования межкультурной компетенции / А.Ю. Муратов // Интернет-журнал «Эйдос». – 2005. – 23 мая. Режим доступа : <http://www.eidos.ru/journal/2005/0523.htm>.
9. Сериков В.В. Образование и личность. Теория и практика проектирования педагогических систем / В.В. Сериков. – М. : Издательская корпорация «Логос», 1999. – 272 с. Режим доступа : http://pedlib.ru/Books/1/0157/1_0157-1.shtml
10. Смотрицький Є. Інструктивний лист про специфіку викладання гуманітарних дисциплін / Є. Смотрицький // Нива знань. Науково-методичний альманах. – Дніпропетровськ. – № 4. – 2001. – С. 3-6.
11. Овчарук О. Сучасні тенденції розвитку змісту освіти в зарубіжних країнах / О. Овчарук // Шлях освіти. – 2003. – №2. – С.3-12.
12. Gudykunst W.B. Bridging Differences : Effective Intergroup Communication / W.B. Gudykunst. – 4th ed. – London : Sage Publication Ltd, 2004.
13. Ting-Toomey S. Communicating across Cultures. / S. Ting-Toomey. – New York : The Guilford Press, 1999.

Стаття надійшла до редакції 10.09. 2014 р.

ИСАЕВА О.

Львовский национальный медицинский университет имени Данила Галицкого

ГУМАНИСТИЧЕСКИ ОРИЕНТИРОВАННАЯ «КАРТИНА МИРА»

КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ- МЕДИКОВ

Гуманитарное образование предусматривает современные стратегии и тактики, которые отличаются новейшими методами реализации задач именно гуманистически ориентированной «картины мира» на основе культурологического и компетентностного подходов, предполагая гуманизацию и гуманитаризацию высшей медицинской школы. Гуманистически ориентированное

медицинское образование должно базироваться на этике, культуре, сознании и новейшей идеологии личности, профессиональных требованиях и приоритетах, соответствующих современным потребностям нации. Современное гуманистически ориентированное образование делает акцент именно на внутренний мир студентов, их интересы, мировоззрение, духовность, ценностные ориентиры и приоритеты, то есть формирует языковую «картину мира» личности для дальнейшей профессиональной деятельности. Благодаря междисциплинарной интеграции гуманитарных дисциплин в учебном заведении гуманистическая направленность высшего медицинского образования должна предусматривать как гуманное отношение к личности, способность к сопереживанию, так и восприятие проблем пациента, прикладывая научные знания, коммуникативный характер, интеллектуальные умения и практические навыки.

Ключевые слова: языковая «картина мира», гуманитарные дисциплины, студенты-медики, гуманистически ориентированное медицинское образование, профессиональная компетенция.

ISAYEVA O.

Danylo Halytsky Lviv National Medical University, Ukraine

HUMANISTICALLY-ORIENTED LINGUISTIC «PICTURE OF THE WORLD» AS A COMPONENT OF PROFESSIONAL COMPETENCE IN MEDICAL STUDENTS

The article highlights the important issue of humanistically-oriented linguistic «picture of the world» as a component of professional competence of medical students. Humanistically-oriented medical education should be based on ethics, culture, consciousness and ideology of modern individual, professional requirements and priorities in accordance with the contemporary needs of the nation. Humanitarian education foresees the advanced strategies and tactics which distinguish the newest methods of tasks' implementation, mainly humanistically-oriented linguistic «picture of the world» on the principles of cultural and competence approaches, assuming humanization and humanitarization of higher medical education. Contemporary humanistically-oriented education emphasizes precisely on the inner students' world, their interests, philosophy, spirituality, values, goals and priorities which form the individual's linguistic «picture of the world» for further professional activities. Teaching humanities at higher educational medical establishments should be based on humanistically-oriented component of the educational process with modern innovations and their implementation of a scientific character and modern techniques. Humanistic orientation of higher medical education should provide both humanistic attitude to personality, capacity for empathy and understanding of patient's problems applying scientific knowledge, communicative character, intellectual efforts and practical experience due to the interdisciplinary integration of humanities at the educational institution.

Key words : linguistic «picture of the world», humanities, medical students, humanistic-oriented medical education, professional competence.